

Als een boom met nieuwe wortels

Een doordeweeks rijhuis in Gent, muzikant Osama Abdulrasol zet thee en neuriet ondertussen een lied. In Irak wist hij als tiener stiekem een cassette te bemachtigen waarop in het Arabisch 'Jazz' geschreven stond. Muziek die zijn leven voorgoed zou veranderen. Decennia later is hij te gast op de Klara Awards. Hij hoort er Toots Thielemans live de muziek van de cassette brengen. De cirkel is rond. Osama ging al samenwerkingen aan met onder andere de Filharmonie, het Symfonieorkest Vlaanderen, het Vlaams Radio Orkest, Sidi Larbi Cherkaoui, Wannes Van de Velde, Tom Robinson, Lula Pena, Goran Bregović en stond in voor de filmmuziek van 'Black' van Adil El Arbi & Bilall Fallah. Hij mocht ook de prestigieuze Cultuurprijs van de stad Gent, de stad die hem een thuis gaf, in ontvangst nemen.

De wind. Rinkelende kopjes. Het gerammel van voorbijrijdende wagens. In alles hoorde de jonge Osama muziek. Urenlang kon hij door het winkelraam van een kleine muziekwinkel turen. De avond is al lang gevallen wanneer hij eindelijk huiswaarts trekt, op zolder ligt een luit verstopt die hij maakte van een gebroken pot waarmee zijn moeder brood bakte in de oven. Tot hij de slaap kan vatten, tokkelt hij in gedachten op het instrument tot er een lied weerklinkt in zijn hart. Een onhoorbaar lied uit een verboden wereld. Als zoon van een ayatollah, de hoogst denkbare religieuze figuur want rechtstreekse nazaat van de profeet Mohammed, moet Osama zich tonen als een voorbeeld voor de gemeenschap. Op straat houden voorbijgangers halt om zijn hand te kussen en zo de zegen te ontvangen. In deze streng sjiiitische geloofsgemeenschap is muziek niets minder dan prostitutie.

All that jazz

De staat voorziet in elke stad evenwel een cultureel centrum. Aangezien zijn honger naar muziek sterker blijkt dan zijn angst, klopt de twaalfjarige Osama er stiekem aan. 'Je klinkt als een ezel', luidt het verdict van de leraar na de eerste zangles. In tranen vertelt hij het verhaal aan zijn oudere broer die hem de dag nadien meeneemt naar het cultureel centrum en de leraar ervan weet te overtuigen hem nog een kans te geven. Als zoethoudertje krijgt Osama een accordeon in de armen geduwd. Hoewel verbannen naar een eenzaam stoeltje op de gang en verstoken van enige opleiding, slaagt Osama er wonderwel in om binnen de kortste keren een bekend melodietje na te spelen. De leraar is lyrisch, een opleiding lijkt eindelijk binnen handbereik. Het lot beslist er evenwel anders over want de leraar wordt teruggestuurd naar Iran. 'Saddam Hoessein deporteerde iedereen, net zoals Hitler', vertelt Osama, 'Elke reden was goed'. Maar Osama geeft niet op. Hij weet zelfs een cassettespeler en enkele opnames op de kop te tikken. 'Elk instrument, elke noot was mij dierbaar. Zonder het te beseffen, ging ik moeiteloos van het ene genre over naar het andere', zegt Osama. 'Ik luisterde naar Niccolò Paganini en vond het geweldig, ik luisterde naar Pat Metheny en vond het even geweldig. Dat het ene klassieke muziek en het andere jazzmuziek was, daar had ik natuurlijk geen enkel idee van. Tot ik op een dag het woord jazz hoorde vallen. Met een bezoek aan mijn tante die in Bagdad woonde als uitvlucht, trok ik er naar de muziekwinkel. Ik stapte terug buiten met een cassette waarop in sierlijk Arabisch Jazz geschreven stond. Sindsdien ben ik gefascineerd door jazzmuziek'.

In de ban van de qanun

In 1991, wanneer het einde van de Golfoorlog in zicht is, slaat de familie van Osama op de vlucht voor het rancuneuze leger van Saddam Hoessein. Dertien dagen lang verschanst Osama zich met zijn twee zussen, zes broers en zijn ouders op een begraafplaats in de woestijn. 'Je hoefde zelfs niet aan politiek te doen, iedereen die dacht was al een gevaar voor het regime en moest voor zijn leven vrezen', vertelt Osama. 'Op elk moment en zonder enige aanleiding kon je opgepakt en opgesloten worden of gewoon van de aardbol verdwijnen. De troepen van Saddam waren zo genadeloos dat mijn vader ons aanspoorde om te vluchten. Hij stuurde ons weg omdat hij wou dat we veilig waren – het moet een verschrikkelijk harde beslissing geweest zijn voor hem. Of zoals een Irakees dichter het

stelde: 'zoals een moeder die haar kinderen opeet om ze weg te houden van de vijand'. Elke stad was een ruïne, er was geen elektriciteit, er waren geen winkels. En daar ging ik dan, met enkel een zak met 50 kilogram door mijn moeder gebakken brood over mijn schouder. Een beeld dat boekdelen spreekt. Hoewel ik muziek ademde, was een muziekinstrument toen een ondenkbare droom'.

Vluchten was de enige uitweg voor Osama. 'Als je vlucht, wil je weg. Het maakt niet uit waarheen, als je maar weggeraakt', vertelt hij. Even voor hij Irak ontvluchtte, ontdekte hij de qanun – een Arabische tafelharp. Vastberaden om het instrument mee te nemen naar Europa, verkocht hij zijn wagen om een qanun te kunnen kopen. Aan de grensovergang werd hem de qanun evenwel afgenomen. 'Muziek was mijn verleden, mijn heden en mijn toekomst. Ik was er dan ook van overtuigd dat ik in Europa eindelijk muzikant zou worden. Het was zo pijnlijk te beseffen dat ik niets zou hebben wanneer ik aankwam in Europa, zelfs geen instrument', zegt Osama. Eens hij de Belgische nationaliteit kreeg, vloog hij overigens meteen naar Egypte om opnieuw een qanun te kopen...

Gent als thuishaven

Osama Abdulrasol was 30 toen hij arriveerde in Gent. Vijf van zijn broers en zussen wonen trouwens in België, onder hen zijn oudere broer die onder de naam Hazim Kamaledin alom lof oogst als theaterauteur en romancier – hij prijkte zelfs al op de longlist van de prestigieuze Arabische Booker Prize. Osama en Gent, het was liefde op het eerste gezicht. 'Ik wist het meteen. Hier wou ik blijven, hier wou ik de rest van mijn leven doorbrengen. Gent gaf me een thuis'. Hoewel de integratie niet meteen van een leien dakje liep... 'De administratieve formaliteiten waren het makkelijke deel, een nieuwe cultuur leren bleek daarentegen bijzonder moeilijk. Bovendien leek iedereen te verwachten dat wanneer je hier aankomt, je meteen geïntegreerd bent. Integratie betekende voor velen ook dat ik alles precies hoorde te doen zoals zij het doen – zelfs als ik het er niet mee eens was. Terwijl ik gewoon die dingen wil doen die voor mij juist lijken. 'Is dit mijn cultuur of hun cultuur?', 'Is dit mijn thuis of hun thuis?', het zijn vragen die je aanvankelijk voortdurend bezighouden. Sommigen besluiten dan om hun huis en gemeenschap zo op te bouwen als in pakweg Marokko, Irak of Turkije. Ze houden vast aan de samenleving zoals ze die kenden. Een begrijpelijke reflex, hoewel het niet de manier is waarop ik hier een leven wil uitbouwen. Ik wou iets leren en iets teruggeven – in mijn geval met mijn muziek. Ik woumet een open geest in de samenleving staan, als een boom met nieuwe wortels.

En dan heb ik het nog niet over de talloze gewoontes die ik onder de knie moest krijgen. Hier stoppen de auto's om je te laten oversteken. Daar moet je vechten om de andere kant van de straat te bereiken. Hier begroet een man een vrouw door een kus op de wang. Daar is dat onvoorstelbaar. Hier schrijven ze van links naar rechts. Daar schrijven ze van rechts naar links. Kortom, het leek wel alsof ik in een omgekeerde wereld was terechtgekomen. Ik herinner me ook levendig de eerste keer dat ik met mes en vork moest eten. Geloof me, het komt nogal bedreigend over als je nog nooit een mes en vork zag en je die ineens in jouw handen geduwd krijgt... Op de koop toe zijn er ontelbaar veel zaken waarover niemand je ooit vertelt en die je zelf maar moet uitzoeken, zoals de verschillende soorten treinbiljetten bijvoorbeeld'.

Engels als compromis

Na een opleiding van negen jaar in het Huis van het Nederlands spreekt Osama de taal inmiddels uitstekend. Enig probleem is echter dat er veel West-Vlamingen in Gent wonen... 'Spreek je Nederlands, dan antwoorden ze in het West-Vlaams. Het is bijzonder lastig voor mij om daar wat van te begrijpen. Hoewel ik vlot Nederlands praat, hoor je wel nog een licht accent. Vraag ik mensen de weg, dan hebben ze de neiging om er meteen vandoor te gaan. Mijn broer die in Sint-Niklaas woont, raadde me aan om Engels te spreken. Het leek me volstrekt belachelijk, maar het werkt wel. Ik merk duidelijk dat mensen me meer respecteren en als gelijke behandelen wanneer ik Engels spreek. Elke dag moet ik er dus rekening mee

houden dat mensen bang zijn omwille van mijn donkerder uiterlijk. Ben ik bijvoorbeeld onderweg met de wagen en moet ik de weg vragen, dan laat ik het raampje van mijn portier nooit helemaal maar slechts half naar beneden. Dat komt minder bedreigend over – anders loopt iedereen meteen de andere kant op’.

Toekomstmuziek

‘Van filmmuziek over jazzmuziek en klassieke muziek tot wereldmuziek uit de verste uithoeken, ik stond versteld van het waanzinnige aanbod’. Het verrijkte zijn muzikale bagage en achtergrond. Voor Osama zijn er geen grenzen. Van flamenco tot experimentele muziek: alles kan en alles is de moeite waard om beluisterd en gespeeld te worden. Zijn handelsmerk: composities waarin een patchwork van Westerse en Oosterse invloeden hoorbaar is. Osama is ervan overtuigd dat dit de toekomst is van de muziek. ‘Sommige genres – zoals jazz – evolueren amper nog omdat ze voortborduren op hetzelfde thema. Dan kan een nieuwe vibe vleugels geven aan een uitgeblust genre. Vooral filmmuziek leent zich hier uitstekend toe, de context van de film dwingt je immers om out of the box te denken. Alleen blijft het lastig om filmproducten te overtuigen. Zo zal men mij nooit vragen om de muziek voor een Belgische film te componeren, tenzij er ergens een ‘buitenlandse’ verhaallijn in zit zoals in ‘Black’ van Adil El Arbi & Bilall Fallah of in ‘Turquaze’ van Kadir Balci’. Het palmares van Osama Abdulrasol oogt ondertussen indrukwekkend, de internationale erkenning is groot. De vader van Osama stierf meer dan tien jaar geleden. Osama durfde zijn vader nooit te vertellen over zijn talent.

Doe mee aan de campagne ‘Gastvrije Gemeente’

Samen met een vijftigtal partners organiseert Vluchtelingenwerk Vlaanderen jaarlijks de campagne ‘Gastvrije Gemeente’. De campagne is dit jaar aan zijn vijfde editie toe. Ook het Willemsfonds is voortaan één van de partners. Omdat verhalen zoals dat van Osama Abdulrasol ons raken. De campagne belicht initiatieven die zich inzetten voor vluchtelingen en asielzoekers. Met verhalen over vrijwilligers die dagelijks in de bres springen om mensen op de vlucht te helpen, zet de campagne positieve geluiden tegenover de vaak negatieve berichtgeving rond migratie- en vluchtverhalen. Gastvrije Gemeente laat een breed publiek projecten ontdekken die zelfredzaamheid promoten of die inzetten op participatie van de doelgroep.

Tegelijk is Gastvrije Gemeente een hart onder de riem voor de vrijwilligers en de vluchtelingen zelf. De campagne probeert ze uit hun isolement te halen. Ze vergeten wel eens dat ze niet alleen staan in hun strijd en vallen dan ten prooi aan burn-out en demotivatie. Gastvrije Gemeente installeert een netwerk waar vluchtelingen, vrijwilligers en sympathisanten met elkaar in contact komen zodat ze elkaar kunnen ondersteunen en goede parktijkken kunnen uitwisselen.

Vorig jaar registreerden maar liefst 458 gastvrije initiatieven hun project. Dit jaar mikt de campagne op minstens 500 deelnemers. Registreren kan nog tot en met 1 april 2018 op gastvrijegemeente.be

Je burens tonen dat jij gastvrij bent? Hang dit raambordje goed zichtbaar voor je raam. Vraag je raambordje aan bij het secretariaat van het Willemsfonds. Bel naar 09 224 1075 of mail naar info@willemsfonds.be

Aagje De Doncker
www.osart.be